

OM MIDLER TIL ØKONOMISK STABILISERING

Af JØRGEN PEDERSEN

I en Artikel i Tidsskriftets forrige Hefte har Lektor Gelting rettet forskellig Kritik mod mine Betragtninger: Reguleringen af Pengevæsenet efter Krigen (N. T. 1944, S. 165 ff.). Den nævnte Artikel egner sig ikke særlig godt som Udgangspunkt for en offentlig Diskussion, idet den som Følge af Emnets Omfang nødvendigvis maa holde sig til Antydninger. Den stiller derfor store Krav baade til Læserens Evne til at forstaa en halvkvædet Vise og til hans velvillige Fortolkning. Ikke desto mindre skal jeg, for at præcisere de Divergenser, der eventuelt er mellem Gelting og mig, gøre nogle Bemærkninger til hans Kritik.

Det drejer sig i Hovedsagen om følgende 3 Punkter:

1. Under Opregning af Kilderne til Indkomstskabelse har jeg overset den næstvigtigste: Eksporten.

2. Ventepengeinstitutionen kritiseres fra flere Synspunkter: a) Den indeholder intet principielt nyt, idet den kan opfattes som en Forøgelse af Arbejdsløshedsunderstøttelsen plus en ændret Financiering af denne. b) Den opfylder ikke sit Formaal at opretholde Udgiftsstrømmen, thi de faglærte Arbejdere faar ikke fuld Kompensation for Indtægtsnedgangen og de selvstændige næringsdrivende faar slet ingen. c) Jeg overvurderer Betydningen af de sekundære Virkninger af en primær Beskæftigelsesnedgang.

3. De Argumenter for, at Ændringer i Rentefoden er uegnede til Stabilisering af Investeringen, som jeg har anført S. 172—73, er ufyldstgørende.

Ad 1, *Eksporten*.

Kritikken er for saa vidt berettiget, som Opregningen af Kilderne til Indkomstskabelse S. 168 kun er fyldestgørende i et lukket Samfund. Dette burde være utrykkelig anført, men burde

forøvrigt kunne sluttet af, at Forholdet til Udlandet behandles paa de følgende Sider.

Det er dog naturligvis fremdeles saaledes, at de selvstændige Erhvervsdrivende (Foretagere kalder jeg dem) i Eksportvirksomhederne skaber Indtægt, idet de køber Arbejdskraft, yder Rente af Laan m. v. Det er altsaa ikke m. H. t. denne Gruppens Indkomstskabelse, at Korrektion skal indføres, naar man betragter et »aabent« Samfund. Forskellen ligger deri, at Privathusholdningernes Forbrugsdispositioner ikke længer er enebestemmende for Foretagergruppens Indtægt, der tillige paavirkes af Udlandets Køb.

Dette faar imidlertid ingen Betydning for Ønskeligheden af at bremse de sekundære Virkninger af primære Beskæftigelsesændringer eller Spørgsmaalet om de mest hensigtsmæssige Midler hertil, men ene for Omfanget af de Ændringer, der kan indtræde i den primære Beskæftigelse, og denne Side af Sagen behandler jeg jo i min Artikel, ganske vist efter Geltings Mening helt utilfredsstillende, idet jeg kun omtaler Prisforstyrrelser.

Jeg indrømmer, at dette er ufyldstgørende som en Beskrivelse af Udlandsefterspørgselsens Indflydelse paa Foretagernes Indkomst, men jeg kan ikke se, at denne ufuldstændige Behandling har nogen principiel Betydning.

Hvis det er fornuftigt at bremse de sekundære Virkninger af en Ændring i Beskæftigelsen i Eksporterhvervene, maa det vel være dette, uanset hvorfra den primære Beskæftigelsesændring hidrører.

Heller ikke Spørgsmaalet om de Midler, som er mest hensigtsmæssige til Neutralisering af Virkningerne paa Betalingsbalancen, kan saa vidt jeg kan se paavirkes af, om Ligevægten paa Betalingsbalancen er blevet forstyrret ved Prisændringer eller Mængdeændringer.

At en Tilpasning af Vekselkurserne, saaledes at Ligevægten paa Betalingsbalancen opretholdes, ikke altid giver Eksporterhvervene uforandrede Indtægter i Kroner, er ubestrideligt, men noget andet har jeg ikke paastaaet¹⁾.

¹⁾ I det Tilfælde, Gelting nævner (N. T. S. 274), hvor Im- og Eksportpriser falder, kan jeg dog ikke se andet, end at Eksporterhvervenes Indtægt vil blive opretholdt, saafremt Faldet er ens for begge Grupper. Og jeg kan ikke se, hvad Efterspørgselselasticiteten for Eksportvarerne har at gøre med Sagen; en Forhøjelse af Vekselkurserne, der lader Im- og Eksportpriser uforandret, vil jo ikke ændre Udbudet af Eksportvarer.

Hvis den Stigning i Vekselkurserne, som er nødvendig for at opretholde Ligevægten paa Betalingsbalancen, ikke er stor nok til at opretholde Eksporterhvervenes Indtægter, maa det være, fordi den Stigning i Importpriserne, som følger med Vekselkursstigningen, fremkalder en saadan Produktion af Erstatningsvarer, at Ligevægt paa Betalingsbalancen naas med en mindre Eksport end tidligere, og den Nedgang i Investeringen, som finder Sted i Eksporterhvervene, vil da modsvares af en forøget Investering i de med Importen konkurrerende Erhverv, saaledes at Arbejds-kraften kan overføres hertil fra Eksporterhvervene¹).

Formaalet med den hele Argumentation angaaende Forholdet til Ulandet fra Geltings Side synes at være at vise Urigtigheden af min Paastand om, at hvis man gennem Ventepengesystemet opretholder Forbruget, vil Svingningerne i Beskæftigelsen begrænses til Anlægsvirksomheden. Hertil kommer, siger Gelting, Beskæftigelsesvariationer indenfor Eksporterhvervene.

Man plejer imidlertid at dele den økonomiske Virksomhed i to Kategorier, nemlig den der gaar ud paa Opretholdelse af Konsumgodeforbruget, og den der gaar til Investering.

Denne Deling lader sig uden Vanskelighed opretholde, selvom der findes en Udenrigshandel. Ved Eksportproduktionen erhverves udenlandske Tilgodehavender, altsaa investeres der. Ved Importen forbruges disse Tilgodehavender, og den Del af Eksportproduktionen, som svarer hertil, gaar altsaa til Forbrug. Resten, d. v. s. Eksportoverskudet (der kan være negativt), er Investering.

I en Korrespondance, jeg har haft med Gelting, siger han, at man vel kan inddele paa denne Maade, men at det ikke er praktisk, »eftersom det kun i meget ringe Omfang er de samme Forhold, som indvirker paa, og i tilsvarende ringe Omfang er de samme Foranstaltninger, som kan anvendes til at styre indenlandsk Investering og Eksporten«.

Hertil skal jeg svare, at der vel kan være Tilfælde, hvor det kan være praktisk at behandle Eksportproduktionen som en særlig Gruppe (hvad jeg da ogsaa har gjort i min Artikel og i rigt Maal andet Sted), men at dette ikke gælder, naar Talen er om Kilderne til Indkomstskabelse; der er i denne Henseende ingen Forskel mel-

¹) Kritiken mod den Tanke, at Vekselkurserne altid skulde tilpasses saaledes, at Eksporterhvervenes Indtægter opretholdes uændrede, kan jeg tiltræde, men en saadan Tanke kan ikke udledes af mine Betragtninger, og jeg har forøvrigt aldrig set eller hørt nogen Nationaløkonom fremsætte den.

lem de Foretagere, der arbejder for Hjemmemarkedet, og de, der arbejder for Eksport. Min Paastand om, at hvis man stopper Kilderne til sekundær Arbejdsløshed, idet man sørger for Forbrugets Opretholdelse, indskrænkes denne til Anlægsvirksomheden, gør det heller ikke praktisk at give Eksportproduktionen en Særstilling. Saavel den indenlandske Investering som den Produktion, hvorved udenlandske Tilgodehavender erhverves, er jo dog Kilder til primær Indkomstskabelse og Beskæftigelse, og Forbruget er ikke umiddelbart afhængigt deraf. Lagre og Valutareserver kan bruges. Dette stimulerer den indenlandske Investering og fremtvinger en Stigning i Vekselkurserne eller ækvivalente Foranstaltninger, der atter bidrager til at fjerne den primære Arbejdsløshed.

Ad 2, Ventepengeinstitutionen.

a) Hvis man af Pietetshensyn eller af politisk-taktiske Grunde eller for at forhindre, at det skulde se ud, som jeg havde fundet paa noget nyt, lægger megen Vægt paa at beholde Betegnelsen Arbejdsløshedsunderstøttelse, skal jeg ikke køre Indvendinger, naar blot Realiteten er den samme.

Uden at lægge nogen Vægt paa, om man vil give mig Ret heri eller ej, vil jeg dog hævde, at det, jeg har foreslaaet, er mere end en Navneforandring i Sammenligning med det bestaaende, idet saavel Formaålet som Opfattelsen af Arbejdsløshedens Natur er forskellig. Arbejdsløshedsunderstøttelsen i dens hidtidige Form gaar ud fra, at Arbejdsløsheden er en Ulykke, der rammer den enkelte, og som hverken han eller Samfundet har noget nævneværdigt Ansvar for, men i Solidaritetens Navn og i Analogi med Kommunehjælp yder man ham en Understøttelse efter Trangskriterier til Livets Opretholdelse. Mit Forslag bygger paa den Tankegang, at Staten har Ansvaret for, at Borgerne kan faa Lov at bruge deres Arbejdsevne, og at Opretholdelse af Forbrugsmuligheden er et vigtigt Middel til at sikre, at Muligheden for Beskæftigelse paa fornuftig Maade er til Stede, samt til at yde Erstatning, indtil dertil sigtende Foranstaltninger kan blive effektive.

Men, som nævnt, lad os ikke skændes om Betegnelser.

Naar Gelting hævder, at en Forhøjelse af Arbejdsløshedsunderstøttelsen og en Omlægning af Financieringen er en langt enklere Foranstaltning, forekommer det mig, at vi nærmer os det mystiske. Hvis man vil naa det samme Resultat, er det dog højst mærkeligt, at den blotte Bibeholdelse af Navnet skulde betyde en Forenkling.

Vil man ikke naa det samme, bliver Virkningen jo mindre, og jeg tror forøvrigt ikke, at en væsentlig Forhøjelse af Understøttelserne er mulig uden en radikal Omlægning af hele Understøttelses- og Anvisningssystemet, hvorved Enkelheden forsvinder.

Imidlertid har Gelting under den omtalte Korrespondance erklæret, at han ikke mener, at Forhøjelse af Understøttelsesniveauet er paakrævet, men blot en Omlægning af Financieringen, saaledes at hverken Skatter eller Kontingenter forhøjes, naar Arbejdsløshed indtræder, eller nedsættes, efterhaanden som Understøttelserne og de sociale Udgifter gaar ned under stigende Beskæftigelse. Dette vil unægtelig betyde en Forenkling, for det kræver ingen nye Institutioner eller vanskelig Kontrol at foretage en saadan Omlægning. Der er heller ingen Tvivl om, at en saadan Omlægning vil føre i Retning af at bremse de sekundære Virkninger af en primær Beskæftigelsesnedgang. Men er Virkningen kraftig nok?

Gelting oplyser, at temmelig indgaaende statistiske Undersøgelser, som han har foretaget, giver til Resultat, at naar en saadan Finanspolitik gennemføres, vil den sekundære Arbejdsløshed kun blive $\frac{1}{3}$ af den primære, et Tal, som efter hans Mening er saa lavt, at det ikke er Ulejligheden værd at foretage sig mere.

Om disse Beregninger skal jeg ikke udtale mig, før jeg har set dem, men selv om Resultatet er rigtigt, vil denne sekundære Virkning dog være en væsentlig Hæmsko for Bestræbelserne for at opheve den primære Arbejdsløshed; den sekundære Arbejdsløshed skaber jo nemlig atter »primær« Arbejdsløshed, idet Nedgangen i Forbruget sætter Investeringsvirksomhed i Staa. Men rent bortset herfra, saa er det en daarlig Trøst for den, der bliver arbejdsløs og kommer ned paa Halvdelen af normal Arbejdsindtægt eller mindre, at den yderligere Arbejdsløshed, som bliver Følgen deraf, er ret svag, for hvis han ikke har Formue eller Kredit, bliver hans hele Økonomi ødelagt.

Hertil kan naturligvis svares, at hvis Myndighederne øjeblikkeligt sætter kraftigt ind mod den primære Arbejdsløshed, kommer han hastigt i Arbejde. Men det eneste Middel, man har til næsten øjeblikkeligt at opfange den primære Arbejdsløshed, er offentlige Arbejder af yderst lav Kvalitet. Og det var bl. a. for at undgaa, at saadanne Arbejder nødvendigvis skal iværksættes, at jeg foreslog at holde Manden skadesløs, indtil hans Arbejdskraft kan indsættes ved mere udbyttegivende Virksomhed. I den Udstrækning, det er praktisk muligt at kvæle den primære Arbejdsløshed i Fødselen, bliver Ventepengesituationen naturligvis overflødig, og de

praktiske Vanskeligheder, som er forbundet med den, vil da ikke vise sig.

Endelig er det et Spørgsmaal, om det Understøttelsesniveau, vi havde ved Krigens Udbrud, kan opretholdes uden en gennemgribende Omlægning af Arbejdsanvisningen. Klagerne var i hvert Fald talrige. Og skal man foretage en saadan Omlægning, kan man lige saa godt bringe Understøttelsen op til nogenlunde fuld Kompensation. Ja man kan maaske til og med sige, at det er nødvendigt at gøre dette, hvis den strengere Haandhævelse af Arbejdsanvisningen ikke skal føles som Brutalitet.

b) Dette Punkt, der jo drejer sig om Geltings Anke over, at Ventepengeinstitutionen ikke fuldt ud sikrer Forbrugets Opretholdelse, kunde for saa vidt falde bort, som Gelting, som det fremgaar af det lige anførte og af Punkt (c), ikke tillægger den sekundære Virkning nogen væsentlig Betydning. Det maa da synes urimeligt at bebrejde mig, at den Ordning, jeg foreslaar, ikke eliminerer endnu mere af denne uvæsentlige sekundære Virkning.

Da jeg ikke er enig med ham heri, skal jeg dog alligivel søge at imødegaa hans Anklager.

Det er muligt, at det ikke vilde gøre Administrationen væsentlig vanskeligere, hvis man lod Ventepengene være lig Fagets Løn i Stedet for Tarifløn for ufaglærte Arbejdere i Provinsen, men det er i hvert Fald klart, at den Løn, hvortil de paagældende skal være pligtige til at tage Arbejde, ikke kan overstige Lønnen for ufaglærte Arbejdere i Provinsen, og naar dette er Tilfældet, har det ikke megen Interesse at lade Ventepengene være højere. Det vil formentlig ogsaa — i hvert Fald bortset fra særlige Tilfælde — være umuligt at sikre de selvstændige Erhvervsdrivende andet end Retten til Ventepenge som andre, hvis de opgiver deres Virksomhed.

Det er altsaa utvivlsomt rigtigt, at Gennemførelsen af mit Forslag ikke betyder 100 pCt. Opretholdelse af Indtægten, men det er heller ikke, hvad tilsigtes. Det, som tilstræbes, er nemlig, at hindre en væsentlig Nedgang i *Udgiften til Forbrug* og dermed den kumulative Nedgang i Beskæftigelsen.

Gelting mener ikke, dette tilnærmelsesvis naas. Han mener, at den faglærte Arbejder, der maa gaa over paa Ventepenge, hastigt vil indskrænke sit Forbrug, selv om han har Udsigt til snart igen at opnaa Arbejde i sit Fag, og at navnlig et stort Antal smaa selvstændige vil lade deres Forbrug svinge stærkt med Indtægten. Han henviser her til sin Undersøgelse af Forbrugets Afhængighed af

Indtægten m. v. (Munksgaard 1929). Men disse Undersøgelser viser jo en meget svag Reaktion i Forbruget overfor Indkomstsvingninger for saa vidt angaar selvstændige, og Materialet er i det hele taget ret spinkelt. Min Undersøgelse af Landmændenes Forbrugsreaktion overfor Indtægtssvingninger¹⁾ viser under visse Omstændigheder endnu mindre Reaktion paa kort Sigt, og her drejer det sig dog om et stort Antal Smaabønder med meget smaa Indtægter.

Det er ganske vist rigtigt, at der er et stort Antal Handlende og Haandværkere, hvis Indtægter snarest er lavere end Arbejdernes, men dels lever disse sædvanlig næsten udelukkende af Forbrugsefterspørgselen, der jo stabiliseres stærkt gennem Ventepengeinstitutionen, dernæst vil selve Ventepengeinstitutionen vel bringe en stor Del af dem til at forsvinde, idet det bedre kan betale sig at blive anvist til Arbejde end at bibeholde en Forretning, der ofte skylder Arbejdsløsheden sin Fremkomst.

Det skal dog ikke fordølgges, at den Løsning, jeg har foreslaaet, ikke fuldt ud sikrer Forbrugsefterspørgselsens Opretholdelse; men anerkender man det tilsigtede Maal, maa det være vigtigt at komme det saa nært som muligt. At man ikke kan naa Maalet fuldt ud, kan ikke være nogen Grund til at foretrække en Fremgangsmaade, der giver endnu ringere Resultat.

c) Den under (c) nævnte Kritik gaar imidlertid ud paa, at jeg overvurderer Betydningen af Svingningerne i Forbruget som Kilde til Beskæftigelsesændringer og dermed de sekundære Virkninger af en primær Beskæftigelsesforandring.

Er denne Kritik rigtig, falder Kritikken under (b) ganske bort, idet det da maa være praktisk betydningsløst, om man naar fuldstændig Stabilisering af Forbrugsmulighederne eller ej.

Dette Standpunkt er højst mærkeligt i Betragtning af, at det, man hidtil har hæftet sig mest ved i Diskussionen af Svingningerne i den økonomiske Aktivitet, netop er, at Bevægelserne er kumulative. Men hvorledes kan en saadan Kumulation forklares, hvis Forbruget er konstant?

Lad os for et Land som Danmark tænke os, at Eksporten gaar ned²⁾, og der opstaar primær Arbejdsløshed i Eksportsituationen,

¹⁾ Indtægtssvingningerne i Landbruget, Munksgaard 1938.

²⁾ Gelting lægger jo særlig Vægt paa Forholdet til Udlandet som Kilde til Primærforandringer, og det er sikkert med fuld Ret, naar det drejer sig om et lille Land, hvorimod man givetvis maa finde andre Momenter for store Landes Vedkommende.

som ikke afbalceres af forøget Efterspørgsel fra andre Brancher, idet man har undladt at hæve Vekselkurserne eller træffe andre Foranstaltninger til at gøre en forøget Produktion af Substitutter for Importvarerne fordelagtig. Den Arbejdskraft, der var beskæftiget med Opretholdelsen af den nu bortfaldne Strøm af Eksportvarer, dels i selve Eksportvirksomhederne, dels i andre Brancher ved Opretholdelse af Eksportvirksomhedernes Kapitalapparat, vil før eller senere blive ledig, hvis man har Indtryk af, at det drejer sig om en permanent Nedgang i Afsætningen. Regner man kun Nedgangen for midlertidig, vil Nedgangen i Hovedsagen indskrænke sig til de i Virksomhederne direkte beskæftigede.

Hvis imidlertid Efterspørgslen til Forbrug overalt vil blive opretholdt, vil Bevægelsen være begrænset til det ovenfor nævnte Maksimum, den bliver ikke kumulativ. Dertil kommer, at Opretholdelse af Forbruget paa Trods af den primære Beskæftigelsesnedgang næsten med Nødvendighed tvinger Myndighederne til at træffe Foranstaltninger, der vil fremme Produktionen af Varer til Erstatning af Import, idet Kreditindskrækning dels ikke harmonerer med en Politik, der tjener til Opretholdelse af Forbruget, dels bliver for lidt effektiv til Korrigering af Betalingsbalancen, naar den kun rammer Investeringsefterspørgselen efter Varer fra Udlandet. De nævnte Foranstaltninger vil da fremkalde en Efterspørgsel efter Arbejdskraft, der vil modvirke den primære Beskæftigelsesnedgang i de af Eksporten afhængige Virksomhedsgrene.

Gør man derimod intet for at hindre Nedgang i Forbruget, faar man en ny Kilde til Beskæftigelsesnedgang i andre Erhverv, ligesom man faar en vis Aflastning af Betalingsbalancen, der dels gør det mindre presserende at træffe Foranstaltninger til en fundamental Korrigering af Betalingsbalancen, dels gør Kreditindskrækning mere tillokkende, fordi den bliver mere effektiv.

Det turde af dette ene Eksempel fremgaa, at det er særdeles betydningsfuldt at stoppe denne Kilde til kumulativ Nedgang i Beskæftigelsen. Man har derved hindret Raaddenskabens i at brede sig og kan koncentrere sig om den Opgave at reparere Skaden.

Det er jo i Virkeligheden ganske det samme, Gelting vil naa gennem en Ændring i Financieringen af Arbejdsløshedsunderstøttelsen, og han fremhæver baade i den her omtalte Artikel (N. T. S. 238) og den Artikel, han henviser til, Betydningen af, at

Udbetalingen til de Arbejdsløse er saa høj som muligt, hvilket iøvrigt er ganske indlysende, da det jo er derfra den hele Virkning kommer.

Ad 3, *Rentefodens Funktion.*

Jeg skal overlade det til Læserne at dømme om, hvorvidt mine Argumenter (N. T., S. 172—73) for, at Ændringer i Rentefoden er et uegnet Middel til at udligne Beskæftigelsens Korttidssvingninger, er mindre overbevisende end Geltings Betragtninger (N. T., S. 239).

Det nytter næppe noget at henvise til, at man faktisk i flere Lande, f. Eks. England, Sverige og Danmark, i 30'erne naaede store Resultater ved Rentesænkning; for dels drejede det sig i de to førstnævnte Lande om en permanent Sænkning af Renteniveauet, dels var man paa dette Tidspunkt ikke vant til en vilkaarlig Indgriben i disse Forhold.

Jeg skal dog gerne erkende, at naar man har indrettet sig paa den Maade, som vi nu har her i Landet, at Folk kan »financiere« Byggeriet, inden det foretages, vil den Omstændighed, at man venter en snarlig Genoprettelse af det tidligere Renteniveau, snarest tjene til, at selv en svag Rentesænkning fremkaldt ved Centralbankens vilkaarlige Indgriben vil fremkalde et stærkt forøget Byggeri for at høste Gavn af de relativt lave Satser, ligesom midlertidig Forhøjelse af Renten vil fremkalde en Nedgang i Byggevirkomheden. Paa denne Maade tænker Gelting sig, efter hvad han oplyser i et Brev til mig, at man kan stabilisere Byggevirkomheden. Hertil skal først bemærkes, at det ikke alene er fra Boligbyggeriet, at primær Arbejdsløshed kommer, Gelting fremhæver jo selv meget stærkt Udenrigshandelens Betydning. Dette hindrer dog naturligvis ikke det ønskelige i at stabilisere Boligbyggeriet. Men dernæst er det et Spørgsmaal, om det er praktisk muligt netop at gennemføre Renteændringer af en saadan Størrelse, at dette Maal kan naas. Herpaa tvivler jeg meget stærkt.

Rettesnoren for Langtidsændringer i Rentefoden.

Til sidst skal jeg gøre et Par Bemærkninger om et Spørgsmaal, der ligger udenfor Hovedemnet i min Artikel, nemlig efter hvilke Regler Ændringer i Rentefoden paa langt Sigt skal foretages.

Det drejer sig her om Fortolkningen af de politiske Præmisser, der ligger bag min Artikel. De gaar ud paa, at det skal være

Forbrugerne, der gennem deres Dispositioner over deres Indtægt bestemmer Produktionens Retning og Omfang. Gelting mener, at denne Præmis er forenelig med, at Regeringen gennem Optrækning af Skatter udover, hvad den har Brug for til Dækning af sine Udgifter, begrænser Forbruget og derved, naar der skal være fuld Beskæftigelse, fremkalder en betydelig større Investering, end Folkets frie Dispositioner vilde give Anledning til. Dette kan ogsaa udtrykkes paa den Maade, at Myndighederne holder en Rentefod, der er lavere end den, Forbrugstilbøjeligheden i Samfundet berettiger til. Skal der ikke blive Inflation, er det da nødvendigt, at det offentlige fremtvinger den til den gældende Rentefod nødvendige Forbrugsindskrænkning gennem Beskatning, hvis Provenue blot tjener til Reduktion af Statsgælden (eller Køb af Fordringer).

Jeg kan dertil kun sige, at jeg ikke er enig med ham. Staten kan naturligvis — det har vi set Beviser nok paa — skalte og valte med Borgernes Velfærd næsten som den vil, men hvis den gør det, er vi uden for de Forudsætninger, min Artikel hviler paa.

Dette mit Standpunkt skal naturligvis fortolkes loyalt. Det betyder, at hvis der i Folket er et almindeligt Ønske om at bevare et givet Forbrugsniveau, efter at Staten til Finansiering af den Investering, som Regeringen til fælles bedste ønsker at gennemføre, er sket, skal Staten ikke gennem yderligere Beskatning og tilsvarende Nedpresning af Rentefoden hindre dette.

Opstaar der derimod f. Eks. efter en Krig en almindelig Købspanik, saa falder det indenfor Forudsætningerne, ja er det centrale i hele Tankegangen, at Staten skal modvirke dennes Virkninger paa Efterspørgselen efter Arbejdskraft, ikke ved Renteforhøjelse, men ved Beskatning, evt. i Forbindelse med Rationering.

Vi bevæger os imidlertid her udenfor den rene Erkendelses Omraade, hvor Tro og ikke Viden afgør Spørgsmaalene, og jeg skal lade Gelting beholde sin Tro.

Vigtigere er, at rent bortset fra, hvor man vil trække Grænsen for Statens Indgriben, mener jeg at have givet gode Grunde for, at Ændringer i Rentefoden ikke egner sig til Udligning af Tendenser til Korttidssvingninger i Beskæftigelsen, hvorimod den er velegnet til at udligne Forskydninger paa langt Sigt, som hidrører fra Ændringer i Folks almindelige Forbrugstilbøjelighed. Og heri er Gelting og jeg næppe uenige.

Slutning.

Denne Diskussion bør ikke efterlade Indtryk af nogen Kløft mellem Geltings og min Opfattelse af disse Spørgsmaal. Jeg indrømmer, at meget vil være vundet ved blot at gennemføre de Ændringer i Arbejdsløshedsunderstøttelsens Financiering, som Gelting sætter sin Lid til, og det kan formentlig kun være praktiske Vanskeligheder, der gør ham betænkelig ved at forhøje Udbetalingen til de Arbejdsløse som foreslaet af mig. Jeg kan ogsaa være enig med ham i, at der efter bedste Evne maa sættes ind overfor den primære Arbejdsløshed, dog ikke ved Hjælp af helt unyttigt, materialekrævende Arbejde.

Med Hensyn til Renteændringernes Funktion, da er vi enige om, at disse ikke skal bruges til at regulere Betalingsbalancen. Dette synes jeg er meget afgørende. Gelting tror, at Renteændringer kan benyttes til Udligning af Korttidssvingninger i Beskæftigelsen. Jeg tror ikke, de er egnet dertil, men det er ikke en Divergens af principiel Natur. Kan de bruges i dette Øjemed, bør det naturligvis ske.

Hvad angaar Langtidsændringerne i Rentefoden, da beror Forskellen ene paa en forskellig Opfattelse af de politiske Maal, man bør stille sig, eller Fortolkningen af de politiske Præmisser, jeg gik ud fra i min Artikel, og iøvrigt er dette ikke noget Punkt, jeg lægger Vægt paa. Om Sammenhængen mellem Rentefod, Befolkningens Forbrugsdispositioner og Finanspolitikken er vi enige.